

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2023/42

Karar Sayısı : 2024/114

Karar Tarihi : 30/5/2024

R.G. Tarih – Sayı : 2/8/2024 - 32620

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: İzmir 15. Aile Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 185. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasa'nın 17. maddesine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Boşanma davasında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 185. maddesi şöyledir:

"I. Genel olarak

Madde 185- Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur.

Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler.

Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İctüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 9/3/2023 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Onur MERCAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayarılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 4721 sayılı Kanun'un 185. maddesinin birinci fıkrasında evlenmeyle eşler arasında *evlilik birliğinin* kurulmuş olacağı hükme bağlanmıştır.

4. Anılan maddenin ikinci fıkrasında eşlerin evlilik birliğinin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımı, eğitimi ile gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü oldukları belirtilmiştir.

Esas Sayısı : 2023/42

Karar Sayısı : 2024/114

5. Maddenin itiraz konusu üçüncü fıkrasında ise eşlerin birlikte yaşama, birbirine sadık kalma ve yardımcı olma konusunda yükümlülüklerinin bulunduğu ifade edilmiştir.

6. Bu itibarla kural uyarınca evlilik birliği devam ettiği sürece eşlerin birlikte yaşamaları, birbirine sadık kalmaları ve yardımcı olmaları gerekmektedir.

B. İtirazın Gerekçesi

7. Başvuru kararında özetle; insanın biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için karşı cinse ihtiyaç duyduğu, boşanma davası açıldıktan sonra bu kararın kesinleşmesine kadar geçen süre içinde tarafların karşı cinsten biriyle yakınlık kurmasının yeni bir boşanma davasına konu edilebileceği ve bu davanın ilk boşanma davasıyla birleştirilmesine karar verilmesi nedeniyle yargılama sürecinin uzadığı, boşanma kararı kesinleşinceye kadar geçen sürede eşlerin itiraz konusu kuralda öngörülen yükümlülüklerine tabi olmalarının kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkıyla bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 17. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden incelenmiştir.

9. Anayasa'nın "*Özel hayatın gizliliği*" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.*" denilmiştir.

10. Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde özetle, anılan maddeyle kişinin özel hayatının korunmakta olduğu, kişinin özel hayatının ferdi hayat ve bununla bir bütün teşkil eden aile hayatından oluştuğu, bu anlamda özel hayatın korunmasının her şeyden önce özel hayatın gizliliğinin korunması, başkalarının gözleri önüne serilememesi anlamına geldiği, ayrıca resmî makamların özel hayata müdahale edememesinin, başka bir ifadeyle kişinin ferdi ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesinin özel hayatın korunmasının diğer bir yönünü oluşturduğu ve maddenin birinci fıkrasında bu hususun da hükme bağlandığı ifade edilmiştir.

11. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında verdiği kararlarda sıkça vurgulandığı üzere *özel hayat* eksiksiz bir tanıımı bulunmayan geniş bir kavramdır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Özel hayata saygı hakkının kapsamının belirlenmesinde bireyin kişiliğini geliştirmesi ve gerçekleştirilmesi kavramı temel alınmaktadır. Anılan hak; herkesin istenmeyen bütün müdahalelerden uzak, kendine özel bir ortamda yaşama hakkına sahip olduğuna işaret etmekle birlikte kişiliğin serbestçe geliştirilmesiyle uyumlu birçok hukuki menfaati de içermektedir (*Serap Tortuk*, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, §§ 31-36; *Bülent Polat*, B. No: 2013/7666, 10/12/2015, §§ 61-63; *Tevfik Türkmen [GK]*, B. No: 2013/9704, 3/3/2016, §§ 50-52; *Ata Türkeri*, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, §§ 30-32).

12. Kuralda; eşlerin birlikte yaşamaları, birbirine sadık kalmaları ve yardımcı olmaları gerektiği hükme bağlanmıştır.

13. Eşlerin evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkıyla doğrudan ilgilidir. Bu itibarla eşlerin birlikte yaşamaları, birbirine sadık kalmaları ve yardımcı olmaları gerektiğini öngören kural, anılan hakka yönelik bir sınırlama öngörmektedir.

14. Anayasa'nın 13. maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*" denilmektedir. Buna göre özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olması gerekir.

15. Bu kapsamda özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

16. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

17. Kuralda eşlerin yükümlülüklerinin herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralın kanunilik şartını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

18. Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına çeşitli sebeplerle sınırlamalar getirilebileceği belirtilmek suretiyle bu hakkın mutlak olmadığı kabul edilmiştir. Söz konusu maddede bu sınırlama sebepleri arasında millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesi de sayılmıştır. Ancak anılan fıkradaki sınırlama sebepleri arama ve el koyma tedbirlerine yönelik düzenlendiğinden bu sebepler 20. madde bağlamında kural yönünden meşru bir sınırlama nedeni olarak kabul edilemez. Bu itibarla anılan hakkın Anayasa'da güvence altına alınan diğer temel hak ve özgürlüklerin korunması veya Anayasa'nın diğer maddelerinde devlete yüklenen ödevler nedeniyle sınırlanması mümkündür (AYM, E.2020/82, K.2021/20, 18/3/2021, § 15).

19. Anayasa'nın 41. maddesinin birinci fıkrasında "*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.*", ikinci fıkrasında ise "*Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.*" denilmiştir.

20. Söz konusu maddeye ilişkin Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesinde özetle; ailenin sosyal yapısının yanı sıra millet hayatında oynadığı rolün onun korunmasına yönelik bir hükmün Anayasa'da yer almasını zorunlu kıldığı, ailenin korunması fikrinin her şeyden önce 4721 sayılı Kanun anlamında evliliklerin kurulmasını yaygınlaştırmak ve kolaylaştırmak olduğu, nitekim medeni olmadan bir aileden bahsedilemeyeceği ve ailenin ahlaki bir çevre olduğu ifade edilmiştir.

21. Türk toplumunun temeli olarak kabul edilen ailenin toplumsal değerlerin sonraki nesillere aktarılması gibi önemli işlevleri bulunmaktadır (AYM, E.2022/155, K.2023/38, 22/2/2023, § 45). Ayrıca aile kurumunun toplumsal hayatın sağlıklı ve huzurlu bir şekilde devam etmesi bakımından taşıdığı önem de açıktır.

22. Kuralda eşlerin birlikte yaşamaları, birbirine sadık kalmaları ve yardımcı olmaları gerektiği öngörülme suretiyle Türk toplumunun temeli olarak kabul edilen aile kurumunun üstlendiği rolün hayata geçirilmesinin, bu suretle sağlıklı bir toplumsal yapının sağlanmasının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

23. Öte yandan kuralda öngörülen yükümlülüklerin evlilik birliği içinde eşleri korumaya yönelik, başka bir deyişle aile kurumunu korumaya ilişkin bir amacının da bulunmadığı söylenemez.

24. Bu itibarla kuralın aile kurumunun korunması ve sağlıklı bir toplumsal yapının sağlanmasına yönelik meşru bir amacının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kuralın meşru bir amacının bulunmasının yanı sıra demokratik toplumda zorunlu bir ihtiyaca yönelik olması da gerekir.

25. Eşlerin birlikte yaşama, birbirine sadık kalma ve yardımcı olma yükümlülüklerinin bulunmadığı bir hukuk düzeninde aile kurumunun korunması ve toplumsal işlevinin yerine getirilmesi güçleşebilecektir. Bu itibarla kuralla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın demokratik toplumda zorunlu bir ihtiyaca yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kuralda öngörülen sınırlamanın ölçülülük ilkesiyle de çelişmemesi gerekmektedir.

26. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan *ölçülülük* ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın amaca ulaşmaya elverişli olmasını, *gereklilik* amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Buna göre kuralla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın elverişlilik, gereklilik ve orantılılık alt ilkelerine aykırı olmaması gerekir.

27. Eşleri birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmakla yükümlü tutan kural aile kurumunun korunması ile sağlıklı ve huzurlu bir toplumsal yapının sağlanmasına katkıda bulunacak niteliktedir. Bu itibarla kuralın anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli olduğu değerlendirilmiştir.

28. Toplumun sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi ile toplumsal ilişkilerin huzur, barış ve güvenlik içinde devam edebilmesi bakımından aile kurumunun sağlam temellere oturtulmasının taşıdığı önem nedeniyle gerek eşlerin kendi aralarındaki gerekse ana, baba ile çocuklar arasındaki kişisel ve mali ilişkileri düzenleyen hükümlerin öngörülmesi mümkündür (bu yöndeki değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2015/104, K.2016/20, 16/3/2016, § 20; E.2016/36, K.2016/187, 14/12/2016, § 17).

29. Bu bağlamda Türk toplumunun temeli olarak kabul edilen aile kurumunun anayasal önemini gözönünde bulundurmak suretiyle evlilik birliği içinde eşlerin yükümlülüklerini belirlemek kanun koyucunun takdirindedir. Dolayısıyla eşlere birlikte yaşama, birbirine sadık kalma ile yardımcı olma yükümlülüğü getiren ve kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kalan kuralın anılan meşru amaca ulaşma bakımından gerekli olmadığı da söylenemez.

30. Eşlerin evlilik birliği kapsamındaki yükümlülüklerini belirlemek kanun koyucunun takdirinde ise de *orantılılık* alt ilkesi gereğince kuralın özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına makul olmayan bir sınırlama getirmemesi, başka bir ifadeyle eşlere katlanamayacakları bir külfet yüklememesi gerekir.

31. Kural uyarınca eşlerin birlikte yaşama yükümlükleri bulunmakla birlikte anılan Kanun'un 186. maddesinin birinci fıkrasında eşlerin oturacakları konutu birlikte seçecekleri öngörülme suretiyle tek tarafın belirlediği konutta yaşama zorunluluğuna bağlı olarak eşlere aşırı bir külfet yüklenmesinin önüne geçilmiştir. Söz konusu maddenin gerekçesinde de mülga 17/2/1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'yle konutun seçiminde kadına nazaran üstün konuma getirilmiş bulunan kocanın tek başına konutu seçmesi imkânının ortadan kaldırıldığı ifade edilmiştir.

32. Ayrıca 4721 sayılı Kanun'un 197. maddesinin birinci fıkrasında eşlerden birinin, ortak hayat sebebiyle kişiliğinin, ekonomik güvenliğinin veya ailenin huzurunun ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahip olduğu, ikinci fıkrasında ise birlikte yaşamaya ara verilmesinin haklı bir sebebe dayanması hâlinde hâkimin eşlerden birinin talebi üzerine birinin diğerine yapacağı parasal katkıya, konut ile ev eşyasından yararlanmaya ve eşlerin mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alacağı öngörülmüştür. Dolayısıyla kişilik, ekonomik güvenlik veya ailenin huzuru bakımından ciddi biçimde tehlike oluşturması durumunda birlikte yaşama yükümlülüğünün ortadan kaldırılabilmesine de imkân tanınmıştır.

33. Öte yandan anılan Kanun'un 161 ila 166. maddelerinde zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranışta bulunma, küçük düşürücü suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme, evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri yerine getirmemek amacıyla eşi terk etme ya da haklı bir sebep olmadan ortak konuta dönmeme, eşlerden birinin akıl hastalığının bulunması nedeniyle ortak hayatın diğer eş için çekilmez duruma gelmesi ve evlilik birliğinin ortak hayatın sürdürülmesinin eşlerden beklenemeyeceği derecede temelinden sarsılması hâlleri boşanma nedenleri olarak sayılmıştır. Bu itibarla eşlerin birlikte yaşama, birbirine sadık kalma ve yardımcı olma yükümlülüklerinin katlanılamayacak bir külfet hâline gelmesine neden olacak olguların boşanma nedeni olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır.

34. Mülga 743 sayılı Kanun'un 162. maddesinin ikinci fıkrasında "*Boşanma veya ayrılık davası ikame edildikten sonra karı kocadan her biri, dava devam ettikçe, diğerinden ayrı yaşamak hakkını haizdir.*" denilmiştir. 4721 sayılı Kanun'da aynı düzenlemeye yer verilmemiş ise de anılan Kanun'un 169. maddesinde boşanma veya ayrılık davasının açılması hâlinde hâkimin davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakımı ile korunmasına ilişkin geçici önlemleri resen alacağı belirtilmiştir.

35. Bu kapsamda Yargıtay uygulamasında Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonraki dönemde de boşanma davasının açılmasıyla birlikte eşlerin ayrı yaşama haklarının doğduğu kabul edilmektedir (bu yöndeki kararlar arasından bkz. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E.2010/16006, K.2011/18864, 17/11/2011; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2017/2-1286, K.2019/142, 14/2/2019).

36. Buna göre boşanma davasının açılması durumunda kuralda öngörülen birlikte yaşama yükümlülüğünün eşlere katlanamayacakları bir külfet yüklemesini engellemeye yönelik bir güvencenin de bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca eşlerin ayrı yaşamalarına imkân tanınan dönem içinde yardım yükümlülüğünün aynı şekilde devam edeceğini söylemek oldukça güçtür. Başka bir ifadeyle bu dönemde anılan yükümlülüğün birlikte yaşamayla doğrudan ilgili olan yardımları da kapsayacağı söylenemez.

37. Öte yandan boşanma davasının reddine karar verilebileceği gözönünde bulundurulduğunda eşlerin birbirine sadık kalma yükümlülüklerinin bu dava süresince de devam etmesinin makul görülmesi gerekir. Nitekim boşanma davasının sonunda evlilik birliğinin sona

Esas Sayısı : 2023/42

Karar Sayısı : 2024/114

ermediği hâllerde bu dava sürecinde birbirine sadık kalmayan eşlerin devam ettirecekleri evlilik birliğinin ciddi ölçüde zarar görebileceği, ayrıca bu durumun aile kurumunu ve genel anlamda toplumsal hayatı olumsuz yönde etkileyebileceği açıktır. Başka bir ifadeyle boşanma davası sonuçlanmadan önce sadakat yükümlülüğünün ortadan kaldırılması aile kurumuna zarar verebilecektir. Dolayısıyla evlilik birliği hukuken sona ermediği sürece eşlerin birbirine sadık kalmakla yükümlü tutulmalarının katlanılamayacak bir külfet olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

38. Kaldı ki kuralda öngörülen yükümlülüklerin her iki eş için de geçerli olması nedeniyle eşlerin lehine sonuçlar da doğuracağı kuşkusuzdur.

39. Buna göre eşleri birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmakla yükümlü tutan kuralda eşlerin özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme haklarının korunmasındaki bireysel yararları ile anılan meşru amaç arasında makul bir denge kurulmadığı söylenemez.

40. Bu itibarla *orantılılık* alt ilkesiyle de çelişmeyen kuralın *ölçülülük* ilkesini ihlal etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

41. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 17. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 185. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 30/5/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Esas Sayısı : 2023/42

Karar Sayısı : 2024/114

Üye

Muhterem İNCE

Üye

Yılmaz AKÇİL

Üye

Ömer ÇINAR